

НІКІТІН А.А.

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного
права та адміністративного процесу
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)
ORCID ID: 0000-0002-1376-6764

УДК 342.951:346.546:35.077.3

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.53>

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стаття присвячена проблемам та напрямам вдосконалення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні з урахуванням європейського та світового досвіду.

Розкрито роль публічної адміністрації як суб'єкта регуляторної політики, що формує сприятливе середовище для ведення бізнесу.

Окреслено ключові механізми адміністративного впливу: нормативно-правове регулювання, надання адміністративних послуг, контроль, цифровізація управлінських процедур.

Зазначено, що адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності є складовою системи державного впливу на економіку.

Акцентовано увагу на необхідності вивільнення бізнесу від зайвих адміністративних процедур, що не несуть значущого ризику для суспільних інтересів.

Зазначено, що однією з найгостріших проблем є надмірність адміністративних вимог до бізнесу, що призводить до затримок у початку діяльності, додаткових витрат часу й коштів.

Увагу приділено сучасним викликам у сфері регулювання підприємництва, зокрема надмірному адміністративному навантаженню, фрагментарності нормативної бази, формалізму у контрольній діяльності.

Обґрунтовано що одним із ключових чинників у дерегуляції адміністративних процедур стає цифровізація публічного управління

Проаналізовано міжнародний досвід цифрового урядування, дерегуляції та партнерства між державою і бізнесом (приклади Німеччини, Естонії, Фінляндії).

Запропоновано напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання: гармонізація законодавства, впровадження ризикоорієнтованого підходу, кодифікація процедур, розвиток електронних сервісів, залучення підприємницької спільноти до формування політики.

Наголошено на необхідності адаптації адміністративно – правового регулювання підприємницької діяльності до умов воєнного стану та євроінтеграції.

Ключові слова: підприємництво, публічна адміністрація, регуляторна політика, електронне урядування, дерегуляція, цифровізація, євроінтеграція.

Nikitin A.A. Problems and directions for improving administrative and legal regulation of entrepreneurship

The article is devoted to the problems and directions for improving the administrative and legal regulation of entrepreneurial activity. Theoretical

and practical aspects of such regulation in Ukraine are studied, taking into account European and global experience.

The role of public administration as a subject of regulatory policy forming a favorable environment for doing business is revealed. Key mechanisms of administrative influence are outlined: normative legal regulation, provision of administrative services, control, and digitalization of administrative procedures.

It is emphasized that administrative and legal regulation is an essential part of the system of state influence on the economy, ensuring a balance between control and the support of entrepreneurial initiative. Particular attention is paid to the need to eliminate excessive administrative procedures that do not pose a significant risk to public interests.

The article identifies some of the most pressing problems, such as the excessive burden of administrative requirements on businesses, delays in launching operations, and additional costs. The issues of administrative overload, fragmentation of the legal framework, and formalism in supervisory practices are analyzed in detail.

It is substantiated that digitalization of public administration becomes a key factor in the deregulation of administrative procedures. The international experience of e-governance, deregulation, and public-private partnerships is analyzed using the examples of Germany, Estonia, and Finland.

The author proposes several directions for improvement, including the harmonization of legislation, codification of administrative procedures, implementation of risk-based approaches to control, development of e-services, and involvement of the business community in policy-making. The need to adapt administrative regulation to martial law conditions and European integration processes is emphasized.

Key words: *entrepreneurship, public administration, administrative law, regulatory policy, e-governance, deregulation, digitalization, control, European integration, public management*

Постановка проблеми та її актуальність. Підприємницька діяльність є ключовим чинником економічного розвитку держави, що вимагає ефективного адміністративно-правового регулювання. Таке регулювання має забезпечувати баланс між публічними інтересами та свободою господарювання, створюючи передумови для стабільного розвитку бізнес-середовища.

Адміністративно-правові механізми, які впливають на умови здійснення підприємництва, охоплюють широкий спектр інструментів: від реєстраційних і дозвільних процедур до ліцензування, контролю та надання адміністративних послуг. Однак у практиці державного управління ці механізми часто виявляються надмірно ускладненими, фрагментарними та несистемними, що не відповідає вимогам сучасної правової держави та відкритої ринкової економіки.

Особливе занепокоєння викликає наявність дублюючих регуляторних вимог, складність доступу до адміністративних послуг, колізійність законодавства та невизначеність норм. Подібні фактори гальмують розвиток малого і середнього бізнесу, знижують інвестиційну привабливість держави та сприяють поширенню тіньової економіки.

Крім того, ситуація ускладнюється впливом воєнного стану, який змушує державу оперативно адаптувати правове регулювання до умов кризової економіки. Збереження контролю над законністю господарської діяльності повинно поєднуватися з підтримкою підприємницької ініціативи.

Актуальним є й завдання гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу. Це вимагає модернізації нормативно-правової бази, впровадження

європейських підходів до регуляторної політики, зокрема принципів цифровізації, дерегуляції та орієнтації на результат.

Таким чином, удосконалення адміністративно-правового регулювання підприємництва в Україні потребує комплексного перегляду регуляторних засад, що має ґрунтуватися на принципах відкритості, ефективності, ризикоорієнтованості та дотримання прав підприємців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративно-правового регулювання підприємництва розглядаються у працях таких науковців, як Н. Гончарук, Д. Бабенко, Д. Берницька, О. Клим, М. Ковальов, А. Ковач, С. Лисенко, С. Обрусна, Д. Парамонов, С. Прокопенко, Ю. Сагайдак, Н. Саніахметова, В. Селіванов, В. Тильчик, А. Чорна та інші.

Фундаментальні підходи до аналізу правової природи публічного адміністрування представлені у підручнику «Адміністративне право України. Повний курс» під редакцією В. Галунька. У ньому адміністративне право розглядається як важливий механізм впливу на підприємницьку діяльність, а публічна адміністрація – як інструмент реалізації державної політики у сфері господарювання [1, 656 с.].

Серед спеціалізованих досліджень слід виділити праці, які аналізують правові ознаки та зміст публічних адміністративних послуг для підприємців, наголошуючи на потребі законодавчої визначеності та уніфікації [2, с. 31–37].

Аспекти цифровізації та ролі ЦНАПів у наданні адміністративних послуг висвітлюються у публікації, де автори окреслюють сучасний стан нормативного забезпечення електронних сервісів і виклики, пов'язані з бюрократичним опором та неузгодженістю між органами влади [3, с. 101–115].

Водночас, слід зазначити, що у сучасному науковому дискурсі відчувається брак комплексних досліджень, які б поєднували адміністративне право, публічну адміністрацію, цифрову трансформацію, дерегуляцію й умови воєнного стану в єдину концепцію ефективного регулювання. Цей вакуум потребує заповнення через розробку міждисциплінарних підходів, орієнтованих на адаптацію до нових реалій та забезпечення стійкого розвитку підприємницького середовища.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні, виявлення ключових системних проблем та окреслення напрямів його вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду і трансформаційних викликів сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Стан адміністративно-правового регулювання підприємництва в Україні залишається складним і суперечливим. Незважаючи на вжиті реформи, регуляторна система часто демонструє надмірну складність і формалізм, а інституційний вплив публічної адміністрації – фрагментарний або неефективний.

Адміністративне регулювання є складовою системи державного впливу на економіку. Воно передбачає правове визначення статусу суб'єктів господарювання, процедури їх взаємодії з публічною адміністрацією, контроль та нагляд за дотриманням встановлених вимог.

Науковий дискурс трактує адміністративно-правове регулювання не лише як контрольний інструмент, а як засіб створення сприятливого середовища для розвитку підприємства. Такий підхід ґрунтується на принципах ефективності, прозорості, обґрунтованості та сервісності.

Адміністративне право, як галузь, регулює відносини між державою та бізнесом у сфері реалізації владних повноважень. Воно охоплює реєстраційні процедури, ліцензування, надання адміністративних послуг, перевірки, реагування на порушення та захист прав підприємців [1. 656 с.].

Понятійно важливо розрізняти "регулювання" та "забезпечення": перше – це формування нормативної бази, друге – її реалізація через відповідні процедури й інституції. Це дозволяє точніше виявляти джерела проблем – у правових нормах чи механізмах їх застосування.

Однією з найгостріших проблем є надмірне адміністративне навантаження. Воно створює перешкоди на етапі започаткування бізнесу, призводить до затримок, додаткових витрат, а відтак – знижує інвестиційну привабливість країни та стимулює тінізацію економіки.

Науковці та практики наголошують на потребі вивільнення підприємництва від процедур, які не мають реального впливу на суспільні ризики, але обтяжують господарську діяльність. Йдеться, зокрема, про дублювання дозвільних процедур, що закріплені в різних нормативно-правових актах.

На думку Н.Г. Мазій, адаптація українського законодавства до *acquis communautaire* ЄС вимагає уніфікації правового поля у сфері підприємництва, усунення дублювань та забезпечення рівних умов ведення бізнесу для всіх форм господарювання [4 с. 155].

Слід погодитись з Мамотовою Л.Ш., яка зазначає, що правове забезпечення діяльності підприємців має стати правовою стратегією держави, органів публічної адміністрації і суб'єктів підприємництва, яка включає правила, способи і методи регулювання господарських відносин; закріплення господарського правопорядку в економіці; виконання вказівок держави, умов договорів, національних і регіональних програм соціально-економічного розвитку [5, с. 35].

Чинне законодавство, що регулює підприємницьку діяльність, має фрагментарний характер. Закони та підзаконні акти, видані різними органами, часто суперечать один одному, дублюють норми або взагалі не узгоджені з єдиною державною політикою. Такі колізії створюють правову невизначеність, що негативно позначається на захищеності бізнесу.

Наприклад, у сфері ліцензування спостерігається перехрещення повноважень кількох органів – Державної регуляторної служби, галузевих міністерств, місцевих органів влади. В результаті підприємці опиняються в ситуації подвійного підпорядкування або паралельного регулювання [6]. Існуюча дозвільна система часто є надмірно складною та не відповідає принципу пропорційності втручання. Багато адміністративних процедур мають формальний характер і не забезпечують реального впливу на дотримання стандартів. Це знижує довіру до системи публічного управління.

Один із найефективніших інструментів дерегуляції – це принцип «регуляторної гільйотини» – методології перегляду нормативних актів з метою скасування неефективних регулювань.

Цей підхід успішно застосовувався у Грузії, Казахстані та інших країнах з перехідною економікою [7].

Суть методики полягає у ревізії всіх чинних регуляцій, оцінці їх впливу, а також обґрунтованому скасуванні застарілих вимог.

Україна вже робила спроби апробації цього підходу в рамках ініціатив BRDO та Мінекономіки, однак вони потребують послідовного та системного продовження.

Розгляд міжнародного досвіду дозволяє оцінити ефективні моделі взаємодії держави і бізнесу, які можуть бути адаптовані в українських реаліях.

У контексті євроінтеграційного вектора розвитку України особливу цінність становить міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання підприємництва.

Системи державного управління економікою, що функціонують у країнах Європейського Союзу, США, Канади, є прикладом розвинених моделей взаємодії публічної адміністрації з бізнесом, які базуються на принципах відкритості, ефективності та сервісного підходу.

Зокрема, у країнах Західної Європи акцент зроблено на створенні умов для розвитку малого та середнього підприємництва через державні програми підтримки.

У Німеччині при Палаті промисловості і торгівлі створені консультаційні пункти, які сприяють інноваційному бізнесу. Держава, підтримуючи малий і середній бізнес, стимулює його розвиток через державні та національні програми – як за пільговою, так

і дотаційною підтримкою, що є вигідним як для держави, так і для суб'єктів господарювання [8, с.9].

Успішна реалізація програм підтримки підприємництва в зарубіжних країнах ґрунтується не лише на фінансовій допомозі, а й на ефективних управлінських підходах. Одним із ключових інструментів модернізації публічного управління у цьому контексті є електронне урядування, що активно впроваджується в державах із різними моделями адміністративної організації.

Так, С.А. Квітка та О.О. Соколовська виокремлюють дві основні моделі політичної стратегії формування електронного урядування: «західну» та «східну». У західному варіанті державне управління реформується відповідно до ідей *нового публічного менеджменту*, що передбачає створення відкритої, підзвітної та сервісно-орієнтованої держави. Натомість східна модель ґрунтується на принципах конфуціанської етики та «раціональної бюрократії», де головну роль відіграють стабільність і ієрархічна чіткість [9, с. 29].

Ключовим чинником дерегуляції адміністративних процедур у сучасних умовах стає цифровізація публічного управління. Її основне завдання – трансформувати традиційні бюрократичні процеси в ефективні, прозорі та зручні механізми взаємодії між державою та бізнесом. Міжнародна практика демонструє чимало успішних кейсів у цій сфері.

Зокрема, Естонія та Фінляндія є лідерами впровадження цифрових інструментів у публічному секторі. Ці країни активно використовують електронну ідентифікацію, цифрові підписи, онлайн-платформи для надання державних послуг. Такий підхід дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити швидкість та якість адміністративних процедур і значно зменшити навантаження на підприємницьке середовище [10, с. 230].

Цифровізація публічного управління постає не лише як інструмент дерегуляції, але й як елемент системного реформування публічної адміністрації відповідно до принципів *good governance*. Вона сприяє ефективності, прозорості, зменшенню корупційних ризиків і розширює доступ до державних сервісів, водночас створюючи сприятливе середовище для ведення підприємницької діяльності.

На думку О.В. Бречко та А.І. Гуцуляк, цифрові технології формують нову модель суспільної взаємодії, в якій підвищується роль інформатизації як інструменту економічного розвитку. Цифрові сервіси стають дешевшими та ефективнішими порівняно з традиційними управлінськими методами, пришвидшуючи обробку інформації й оптимізуючи управлінські процеси [11, с. 138].

В Україні важливим кроком у напрямі цифрової трансформації стало впровадження експериментального проєкту щодо оптимізації та цифровізації соціальних послуг у сфері зайнятості населення, ініційованого постановою Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 2025 р. № 1403. Центральним елементом цього проєкту є Єдина інформаційно-аналітична система «Обрій», яка забезпечує електронну взаємодію між органами публічної влади та громадянами через Портал «Дія». Завдяки інтеграції державних реєстрів, автоматизації процедур та зменшенню адміністративного навантаження на бізнес, проєкт відповідає найкращим європейським практикам [12].

У такий спосіб цифровізація в Україні не лише підвищує доступність публічних послуг, а й наближає національну модель адміністративно-правового регулювання до європейських стандартів, забезпечуючи прозору, ефективну та орієнтовану на користувача систему державного управління. Такий підхід цілком відповідає принципам *good governance*, які передбачають відкритість, підзвітність, участь та ефективність управлінських процесів.

Водночас у національній правовій доктрині спостерігається чітка тенденція до переосмислення ролі адміністративно-правового регулювання підприємництва у світлі міжнародних стандартів. Зокрема, О. Головач у своїй дисертації слушно зазначає, що це регулювання має бути зорієнтоване на адаптацію до європейських норм, особливо в напрямках дерегуляції, цифровізації, ризикоорієнтованого контролю та розвитку електронних послуг. Автор справедливо наголошує, що ці підходи ще не набули належного

законодавчого закріплення та практичної реалізації, що вимагає подальших доктринальних розробок і оновлення нормативної бази [13, с. 196–199, 210].

Аналіз національного досвіду дозволяє виокремити низку системних проблем, які знижують ефективність адміністративно-правового впливу:

1. Надмірне адміністративне навантаження – велика кількість дозвільних, погоджувальних і контрольних процедур уповільнює започаткування та розвиток бізнесу;

2. Фрагментарність законодавства – розпорошення норм по різних нормативних актах призводить до колізій, юридичної невизначеності та ускладнює правозастосування;

3. Формалізм у контрольній діяльності – перевірки не завжди враховують реальний ризик, що знижує результативність адміністративного впливу.

Для усунення цих недоліків доцільним є комплексний підхід, який передбачає гармонізацію та кодифікацію правового поля, усунення дублювань та прогалин, а також активне впровадження цифрових інструментів. Цифровізація дозволяє вибудувати прозору, інтегровану модель взаємодії без зайвого адміністративного тиску.

У міжнародній практиці такі трансформації поєднуються з широкою участю бізнес-спільнот у формуванні регуляторної політики: через публічні консультації, експертні панелі, оцінку впливу нормативних актів. Це сприяє якості правового регулювання та підвищує його легітимність.

Особливої актуальності питання адміністративно-правового регулювання набуває в умовах воєнного стану, коли держава змушена оперативно адаптувати правові режими, змінювати формати взаємодії з бізнесом і водночас зберігати правову визначеність. Це вимагає гнучкості процедур – перехід на електронні форми подання документів, мінімізація паперового документообігу, спрощення ліцензійних та реєстраційних процедур тощо.

Позитивним прикладом у цьому контексті стало рішення Уряду скасувати планові перевірки під час дії правового режиму воєнного стану. Такий крок, як свідчить аналітика, не викликав критики з боку бізнесу, навпаки – був сприйнятий як конструктивний захід щодо зниження регуляторного навантаження [14, с. 50].

Крім того, спостерігається посилення ролі публічної адміністрації у координації економічних процесів – зокрема через діяльність регіональних військових адміністрацій, розвиток електронних сервісів підтримки бізнесу, а також запровадження спеціальних режимів для підприємств критичної інфраструктури.

Водночас такі заходи повинні бути прозорими, правомірними та тимчасовими, аби уникнути надмірного втручання в економічну свободу суб'єктів господарювання.

Пропозиції щодо вдосконалення

Враховуючи виявлені проблемні аспекти, доцільним є впровадження комплексних напрямів удосконалення системи адміністративно-правового регулювання підприємництва в Україні:

– Гармонізація нормативно-правової бази – узгодження положень законів, підзаконних актів та методичних документів у межах єдиної логіки державної регуляторної політики;

– Кодифікація адміністративних процедур – створення спеціального кодифікованого акта, який чітко визначає алгоритми дій як для органів влади, так і для суб'єктів підприємництва;

– Розвиток цифрових сервісів – зокрема, розширення функціоналу платформи «Дія», інтеграція інформаційних реєстрів, автоматизація дозвільних процедур та перевірок;

– Запровадження ризикоорієнтованого підходу до контролю – фокус на попередження справді небезпечних порушень замість формального нагляду;

– Залучення бізнес-спільноти до формування регуляторної політики – через публічні консультації, оцінку впливу та моніторинг ефективності правозастосування;

– Професіоналізація кадрів публічної служби – з акцентом на компетентність, етику, прозорість і відкритість до партнерства з бізнесом.

Реалізація цих напрямів сприятиме не лише дерегуляції та зменшенню адміністративного навантаження, а й посиленню легітимності публічної адміністрації як стратегічного партнера у розвитку підприємницького середовища.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності має еволюціонувати відповідно до сучасних викликів, інтегруючи найкращі міжнародні практики good governance, цифровізації управління, партнерства з бізнесом та відкритості. Такий підхід не лише зміцнить правову визначеність, а й сприятиме підвищенню довіри до державних інституцій та сприйняттю держави як ефективного сервісного провайдера для бізнесу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності є ключовим інструментом формування ефективної економічної політики. Публічна адміністрація має виступати не лише регулятором, але й партнером бізнесу – через надання якісних адміністративних послуг, належний контроль і сприяння сталому розвитку підприємництва.

Виявлено низку системних проблем, зокрема фрагментарність законодавства, надмірне регулювання, дублювання повноважень і недостатній рівень цифровізації, які ускладнюють взаємодію держави з підприємницьким середовищем.

Досвід країн ЄС, США, Канади, Естонії, Німеччини підтверджує ефективність моделей, що базуються на принципах сервісної держави, ризикоорієнтованого підходу, цифрового урядування та партнерства з бізнесом.

До перспективних напрямів реформування віднесено:

- гармонізацію й кодифікацію нормативної бази;
- розвиток цифрових сервісів та реєстрів;
- запровадження ризикоорієнтованого підходу до контролю;
- активне залучення бізнесу до формування політики;
- адаптацію регулювання до умов воєнного стану та глобальних трансформацій.

Зроблено висновок, що подальший розвиток адміністративно-правового регулювання має базуватися на принципах прозорості, ефективності та партнерства, що є необхідною умовою для сталого економічного розвитку України в контексті її європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Галуцько В. та ін. Адміністративне право України. Повний курс. Херсон, 2021. 656 с.
2. Обрусна С. Ю., Головач О. А. Публічні послуги у сфері підприємницької діяльності як адміністративно-правова категорія. *Наше право*. 2020. № 3. С. 31–37.
3. Гончарук Н.Т., Прокопенко С.Л. Сучасний стан надання адміністративних послуг в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення. *Наукові перспективи*. 2024. № 6(48). С. 101–115.
4. Н.Г. Мазій Трансформація правового регулювання господарської діяльності: втрата чинності ГКУ та орієнтири сталого розвитку підприємництва. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія “Проблеми економіки та управління”. 2025. Vol. 9, No. 2. С. 153 – 166.
5. Мамотова Л.Ш. Правове забезпечення підприємницької діяльності в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія : Економічні науки. 2018. – Вип. 35. С. 33-40.
6. Висновки Рахункової палати щодо ефективності системи ліцензування. 2020. URL: <https://rp.gov.ua/>.
7. OECD. Regulatory Guillotine. Case studies. 2022. URL: <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/>.
8. Берницька Д.І. Дослідження процесів розвитку малого і середнього бізнесу: зарубіжний досвід. *Економічний форум*. 2019. №2. С. 4-12.

9. Квітка С.А., Соколовська О.О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 9. С. 26-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2015_9_6

10. Крусян Р.А. *Європейська інтеграція та розвиток електронного урядування: перспективи та виклики*. Наукові перспективи. 2024. №3(45). С. 224–235.

11. Бречко О.В., Гуцуляк А.І. *Цифрові технології суспільного розвитку*. Інноваційна економіка. 2022. №4(92). С. 136–143.

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.10.2025 № 1403. URL: <https://zakon.rada.g>

13. Головач О.А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання в контексті євроінтеграційних та глобалізаційних процесів: дис. ... кандидата юридичних наук: 12.00.07. Ужгородський Національний університет – Ужгород, 2024. 203 с.

14. Саблук Р.П., Денисенко А.А. *Проблеми підприємництва в Україні під час воєнного стану*. Економіка і управління. 2024. Вип. 4. С. 48–55

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

